

A FELNÖTTEK OKTATÁSA S A NÉPIES IRODALOM.*

Társaságunk kebelében közelébb képezte fejtegetés tárgyát az ifjúsági és népies irodalom termékeinek figyelemmel kísérése, kritikai ellenőrzése, jó irányba terelésének szükségessége. Komáromy Lajos és Böngréfi János tagtársaink tették megbeszélés tárgyává a kérdést, erősen hangsúlyozva mindketten az irodalom említett ágai, buja vad hajtásai nyesegetésének szükségét. Az előterjesztett indítványok és javaslatok tárgyalása alkalmával többen kiemeltük azokat a nehézségeket, a melyek irodalmunk épen ezen termékeinek kritikai ellenőrzését akadályozzák. Abban mindnyájan megegyeztünk, hogy még az ifjúsági olvasmányok és gyermeklapok javítására csak van módunk némi ingerenttiát gyakorolni, a mennyiben Társaságunk közlönye útján szólhatunk nemcsak az ifjúsági irodalom munkásaihoz, hanem a termékek *fogyasztó*, mert nem akarom mondani *olvasó*-közönségéhez is. De hogyan szóljunk a ponyvairodalom közönségéhez? ahhoz, a melyhez nem jut el semmiféle folyóirat, semmiféle hirlap, semmiféle más sajtótermék, mint legfeljebb *imakönyv* meg *kalendárium* s ezenkívül a vásáron beszerzett s a téli hosszú estére szolgáló *rigmus*, melyet elő-elő vesz gazd'uram a mestergerendáról, egy párszor hozzáüti csizmaszárához, hogy az egész nyáron át rárakódott port leverje róla s aztán belefog olvasásába újra meg újra; — mert érdekes az a historia.

Törvényhozásunk a kötelező iskoláztatásról gondoskodott, jogokat adott egyeseknek, társulatoknak, egyházközségeknek iskolák állítására, sőt a politikai községeknek kötelességévé tette az iskolák állítását mindenütt, a hol 30 iskola-köteles gyermek van. A hol a hitközség nem képes az iskolát fentartani, köteles a község közös felekezet nélküli iskolát állítani, jogában van az iskolaadót behozni. A hol nagy a szegénység, segítségre sietnek az egyházak, az állam s évről-évre örvendő olvasunk a közoktatási miniszternek a törvényhozás elé terjesztett jelentéseiből az iskolák s iskolába járó gyermekek számának szaporodását.

S noha még mindig sok az e téren tapasztalható hiány és mulasztás, de ha az 1868 : XXXVIII. t. cz. életbelépte óta észlelhető folytonos haladást számba vesszük, megnyugtató tapasztalatokat szerzünk az általános műveltség terjedéséről, az irni-olvasni tudás terén mutatkozó haladásról. Ámde elszomorítóak az állapotok a felnőttek oktatása terén. Míg a 6—15 éves gyermek iskolába járását a törvény kötelezőleg elrendeli, az iskolamulasztás megakadályozását egy egész rendelettár előse-

* Kivonát a szerzőnek a Magyar Pæd. Társaság apr. 22-iki ülésén tartott felolvasásából.

gfti, tanfelügyelői meghagyások, birságpénzek szedése, hatósági intézkedések támogatják, addig az irni-olvasni tudó felnőttek továbbképzésére semminemű intézkedésünk nincs. A libapasztort, a kis bérest, a bojtárgyereket belekényszeríthetjük az iskolába, s ha minden évben csak a téli hónapokban is ott ül a tanyai osztatlan iskolában, beleerőszakoljuk a fejébe az abc-t meg az egyszer-egyet, de ha kinőtt az iskolából s kezébe veszi a kondás-fütyköt, a hajtsár-ostort, az evező-rudat vagy az eke-szarvát, akkor már nem törődünk vele. Pedig talán nagyobb a kár, hogy gyermekkorában megtanítottuk a betűre, ha nem adunk a kezébe később egészséges olvasmányt, mint ha teljesen tudatlannak hagytuk volna, mert így nem táplálhatná lelkét annak a botrányos irodalomnak a termékeivel, a mely már oly sok bűnnek volt szülőanyja.

Egy pár évvel ezelőtt itt Budapesten, Új-Pest közelében a külső váczai-úton egy gyilkossági eset történt. A rendőrség elfogta a tettest, s midőn a bíró azt kérdezte tőle, hogy mi vezette őt a gyilkosság gondolatára, a tettes nyiltan kijelentette, hogy az a két krajczáros rablóhistoria, melyet néhány nappal előbb a városligetben vett egy ponyvairódmalmi árustól, a mit ő nagy lelki felindulások között olvasott el.

Melyikünk ne emlékeznék azokra az érzékeny jelenetekre, a miket egy-egy bucsujáró vagy vásáros rablóhistoria-áruló környezetében kellett, midőn árucikkeinek kelendőségét egy-egy rablóvezér bucsudalának eléneklésével előmozdította?!

Hány falusi pórléány és menyecske érzékeny szívét indította szánalomra egyik gyilkosnak ez a bucsuja:

«Ösmerősim, mikor hozzátok eljut
Gyilkosságom hire, hisz a rossz hir fut,
Ne ítéljetek el nagyon keményen,
Áldjon meg mindnyájatokat az Isten.»

Hány csavargó falusi parasztleány önérzetét gyulasztotta lángra. Patkónak, a hires rablóvezérnek, e büszke dala:

«Korcsmárosné látott-e már egy lovon hét patkót?
Ha nem látott, gyűjjön ki, most láthat:
Négyet visel e gyönyörtü állat,
Az ötödik magam vagyok, nemde?
Kettő pedig csizmámra van verve.»

Hát Spanga Palit hány fővárosi cseléd könnyezte meg, midőn «utolsó utján» azt zengte:

«Utána megy barna szeretője,
Könytől ázik patyolat kendője.»

Még csak Savanyu Józsi börtöndalából akarok bemutatni egy kis szemelvényt, mely bizonyára sokakban részvétet keltett iránta, midőn azt énekelte, hogy :

«Szűk czellámban nem nyughatok,
Nem állhatok, nem járhatok,
Szabad madár volt a nevem
Fogoly madár lett belőlem.

Isten veled te szép világ!
Szemem téged soha nem lát.
Erdők, mezők, völgyek, hegyek
Tölletek végbúcsut veszek.»

És a ponyvairadalomnak ez a termelése oly nagy multu, oly nagy bőségű, és a mi a legkárhözatosabb, oly nagy elterjedtségű népünknel, hogy évtizedek szükségesek csak ellensúlyozására is, megsemmisítésük pedig egykoron a messze homályban rejtező magas foku közműveltségnek boldog korszakában következhetik be csak.

S ha közelebről fontolóra vesszük az erkölcstelen ponyvairadalomnak, a betyárromantikának mételyező, káros hatását, önkényt felmerül a kérdés, hát nem áll módunkban kormányzati- esetleg törvényhozási intézkedéssel véget vetni a ponyvairadalom üzelmeinek? Fájdalom, nem. Úgy vagyunk vele, mint a közélet akárhány visszás jelenlétével, a melyről azt hihetné az ember, hogy egy erélyes rendelettel végét lehet vetni a visszásságnak, renitentianak. Am próbálja meg valaki, próbáljon nálunk parancsolni a katonáknak s kényszerítse őket engedelmességre. Szüntesse meg valaki a *Tribunának*, a nagy-szebeni oláh lapnak a magyar állameszme ellen naponként megújuló kifakadásait!

Én ugyan nem vagyok abban a nézetben, hogy egyáltalán lehetetlen a ponyvairadalom káros sajtótermékei terjesztésének kormányzati uton való korlátozása, mert a házalási jog megszorításával — azt hiszem — meg lehetne fojtani a betyárromantikát. De ennek a kérdésnek taglalása nem a *Paedagogiai Társaság*ba való.

Kétségbevonhatatlan tény azonban az, hogy irodalmi uton, főleg pedig társadalmilag elejét lehet venni a rossz olvasmányok terjedésének a jó olvasmányok létesítése és terjesztése által. Minthogy pedig ez a kérdés nem csupán általános irodalmi, nem is csupán általános közműveltségi, hanem speczialiter oktatásügyi kérdés is, felfogásom szerint, fejtegetése helyén van *Társaságunk*ban is, sőt előmozdítása érdekében a *Paedagogiai Társaság* actiót is fejthet ki. Mielőtt azonban ennek módja felől szólnék, ismertetni kívánám azt a mozgalmat, a mi az utóbbi

évtized alatt nálunk az erkölcsös ponyvairodalmi termékek létesítése és terjesztése érdekében történt. Nyolcz éve szerkesztek egy erkölcsös ponyvairodalmi vállalatot, a *Magyar Mesemondó*-t, melynek immár nemsokára a 7 milliót felülhaladó füzetét bocsátom világgá. Trefort miniszter megbízásából kezdtem meg s a mai miniszterünk buzdítására folytatom még most is, nagy sajnálatomra talán már csak rövid ideig, mert a vállalat anyagi eredménye épen nincs arányban a vele összekötött fáradozással és költséggel. Mintegy másfél évvel ezelőtt egy a közoktatásügyi miniszterünkhöz intézett emlékiratban elmondtam e vállalat történetét, s minthogy ez magában foglalja a vállalat kimerítő programját is, kivonatossan bemutatom az igen t. *Társaság* előtt is; nyomtatványból olvasom ugyan, de közforgalomba nem került nyomtatványból, mely tehát e körben mondhatnám egészen új, mert teljesen ismeretlen.

Az emlékirat kivonatossan így szól:

«Kegyelmes Uram! Nagyméltóságodnak halhatatlan emlékü hivatali előde, Trefort Ágoston, ismeretes volt arról a nemes buzgalomról, melylyel minden komoly törekvést figyelmére méltatott, pártfogásába vett és támogatásában részesített, ha benne és általa fajunk suprematiájának biztosítására bármily csekély eszközt látott is. Feledhetetlenek azok az érdemei, a melyeket hazánk közművelődési ügyének fejlesztése érdekében tett intézkedéseivel szerzett. Megemlékezésre méltók még azok a korholások is, a melyekkel fajunk ősi bűneit, barbár szokásainkat, hátramaratottságunkat megróttá; és áldásos emléküek azok az intelmek, azok a buzdítások, a melyekkel bennünket szellemi és anyagi előhaladásra ösztönzött. Nem volt oly eszme, oly mozgalom, oly törekvés, melyet — ha üdvös sikert lehetett tőle várni — kicsinyelt, lenézett vagy elvetett volna. Egy sereg egészséges gondolatot ő maga forgalomba hozott közöttünk, tömérdek jó eszmét elfogadott másoktól és a rendelkezésére álló eszközökkel iparkodott sikerüket biztosítani.

Sajnálkozással tapasztalta maga és sajnálattal hallotta emlegetni másoktól iskolázatlan népünknek, a nemzet nagy tömegének nyers durvaságait, babonás szokásait, szilaj kedvteléseit, trágár dalait és mulatozásait. Ő maga intette a népet, hogy ne helyezze a trágyadombot a kút mellé és ne higgye, hogy a kút vizét javítja a belefolyó trágyalé. Ő maga adott tanítást a népnek az élet és az egészség megbecsülésére, a tisztaság, a józan és mértékletes élet követésére, a hazafias érzés, a józan politikai, társadalmi, közgazdasági érzék felébresztésére; — szóval megtett, a mit csak tehetett népünk erkölcsi és kulturális fejlődésének előmozdítására.

Tudta, hogy mily korlátolt eszközök állanak rendelkezésünkre a nép felnöjtjeinek oktatására, művelésére; ismerte azokat a botrányos sajtótermékeket, melyekből a nép olvasmányai álltak, s nemes lelkese-

déssel vette pártfogásába a néhány írónk buzgólkodása által létesített *Jó Könyvek* című vállalatot, hogy kiszorítsa a ponyvairodalom mértelendező, káros termékeit. Nagy összegű állami subventióval támogatta a vállalatot és szerződésileg kötelezte magát minden megjelenő füzetből 10 ezer példánynak megvételére, melyeket a kir. tanfelügyelők által az iskolás gyermekek között kívánt szétosztani. A vállalat azonban nem felelt meg a várakozásnak. Nem jutott a nép közé, mert nem került a ponyvára, hanem a könyvárusok legmagasabb polczaira, a hol a hortobágyi csikós, a csöngőlei tanyás gazda, a falusi kis bíró és harangozó nem keresték, mert ez a közönség nem a könyvárusoknál szokta beszerezni a téli hosszú estékre szolgáló olvasmányait. Az iskoláknak szétküldött füzeteket pedig a felekezeti oppositio sanda gyanakvással vizsgálta, s mihelyt néhány kifogásolható kifejezést nyomozott ki bennök, üldözte és rossz hírét költötte az egész vállalatnak.

Dugába dőlt az egész üdvös irányú vállalkozás, sikertelen maradt a legnemesebb célú törekvés. De az eszméinek győzelméért kitartással küzdeni tudó b. e. Trefort erőszakolni iparkodott a már létesített vállalat sikerét, s a véletlen úgy akarta, hogy engem bizott meg a *Jó Könyvek* szerkesztésének folytatásával. Habozva fogadtam a megbízást, mert noha ismertem a gyermekkori olvasmányaim között a Tatár Péter-féle dolgozatokat s a régi ponyvairodalom termékeit is, de egy erkölcsös ponyvairodalmi vállalat szerkesztésénél s főleg elterjesztésénél követendő eljárás részleteire soha sem gondoltam. Gondolkodási időt kérve, hozzá fogtam az új program összeállításához.

Első követelménynek tekintettem az új vállalatnak új címet adni, mert csak egy félig megbukott vállalatnak is folytatása szerencsétlen kezdet. Meg az olyan cím, hogy könyvek, nem is való a népnek. A nép szereti a mesét, regét, nótát, históriát, rigmust, de könyvet nem igen keres. Van neki ugyan Álmoskönyve, Vőfények könyve, itt-ott az értelmesebbjének valami gazdasági kézi könyve, de ez mind olyanféle rá nézve, mint az imakönyv; a szellemi szórakoztatására szolgáló termékek, mesék, rigmusok, históriák. Nem tartottam meg tehát a *Jó Könyvek* elnevezést, hanem választottam a *Magyar Mesemondó-t* címnek.

A második főkövetelmény volt, hogy a vállalat prosperálhasson, az elterjesztésnek legalkalmasabb módja. Könyvárusok útján való terjesztése eredménytelen volna, mert a nép nem járja a könyvárus boltokat, s mivel a füzetek ára csak egy vagy egy pár, sőt fél és negyed krajczár lehet, könyvárus nem is foglalkozhatik elárúsításukkal. Oly kiadó biztosíthatja tehát elterjedésüket, a ki a vásárokra, bucsukra járó, házaló könyvkereskedőkkel áll összeköttetésben. Ezért tudták Bucsánszkyék, Bartalitsék évtizedeken keresztül töméntelen mennyiségét a ponyvairodalmi füzeteknek forgalomba hozni.

A füzetek kiállítása tekintetében alkalmazkodni kellett a régiekhez; alak, nyomtatás, illusztráció, papír, szóval az egész külső kiállítás nem lehet más, mint a régi füzeteké volt. Még a hangzatos czimeket is meg kellett tartani: Mit mesélt Náthán zsidó a török császárnak, Hogyan okosodott meg Kaszás Matyi az isten nyilatától, Hogyan gazdagodott meg Kohn Ábrám szemétből. Így aztán könnyen elkeveredhettek a *Magyar Mesemondó* füzetei a régi ponyvairodalmi termékek között. Mert be kellett csempészni közéjük, hogy azok elterjedését és hatását ellensúlyozzuk.

Tartalom tekintetében — úgy gondoltam — alkalmazkodni kell a nép naiv felfogásához; nem szabad örökösen moralizálni, de nem is csak folytonosan gyermekmesékkel halmozni el. A kedélyt és értelmet egyaránt foglalkoztatni akartam. Iparkodtam érdekes elbeszélésekkel mulattatni, de belőlök egy-egy erkölcsi tanulságot akartam levonni. Ismerem népünk dalos természetét. A magyar ember nem csak mulatás közben dalol, hanem dallal végzi munkáját az eke szarvánál, a gyalupad és munkaasztal, az ülő és vágó tőke mellett; — nem is szólva az aratók és szüretelők nótáiról, s mivel ismerem sok-sok dalaik trágár tartalmát, arra is gondoltam kellett, hogy jó nótákat adjak nekik. Így egyrészt a nép izlése is javul, másrészt a műköltészet termékeinek élvezésére is rászokik. Sőt már is megkísérlettem becsempészni a füzetek közé műköltészetünk egy-egy remekét: Vörösmarty Szózat-át, Kölcsey Hymnus-át, Tompa Virág-regéit stb.

Ismerem népünk tudatlanságát, korlátolt felfogását, tudományos, ipari, közjogi, közgazdasági s egyéb kérdésekben; ismerem naivságát, becsületes őszinteségét, hiszékenységét, pazarló természetét, politizáló hajlamát, úrhatnamságát; megfigyeltem néplélektani szempontból minden jó és rossz tulajdonait, s ezeket mind számba kelle vennem a részére készülő olvasmányok összeválogatásánál, megíratásánál. Tudjuk, hogy az egyszerű, iskolázatlan nép legnagyobb része ma sincs tisztában a telegráffal, a tudománynak a gyakorlati életben alkalmazott legtöbb vívmányával. A magyar paraszt, ha fiát besorozzák katonának, azt mondja, hogy elvitték a császár emberének. Néhány évvel ezelőtt még magam láttam, hogy Felső-Magyarországon faekét használtak. Köztudomású népünknel a kuruzslóknak, jövendőmondóknak, kártyavető asszonyoknak nagy hitele, a bizalmatlanság a tűzbiztosítási intézmény iránt, noha évről-évre százezerekre menő vagyont pusztítanak el a tűzvészek, az élet és egészség csekélyre becslése, a nagy gyermekhalandóság, a szerencsehajhászat (lutrizás, kártya). Ismeretesek a körükben előforduló gyakori vadházasságok, a veszekedésre és perlekedésre való hajlamok, az állatkínzás, az iszákosság (a fertelmes pálinkaivás), a könnyelmű adósságcsinálás és egyéb hasonló tulajdonságok és bajok, a melyeknek gyógyítását a *Magyar Mesemondó* feladatai közé soroltam.

Körülbelül ezt a programmot állapítottam meg kezdetben, melyet azazóta szerzett tapasztalatok még bővítettek. Ez alapelvek megnyervén Trefort Ágostonnak, a vállalat első pártfogójának, valamint később Nagyméltóságodnak is helyeslését, megindult a *Magyar Mesemondó* s immár 6-ik éve folytatja pályafutását, több mint 6 millió füzetben forogván a nép kezén. Írói között előfordulnak irodalmunk és tudományos életünk legismertebb munkásai: Komócsy, Váradi, Endródi, Tolnai, Dömötör, Gabányi, Csengeri, Jakab Ödön, Rudnyánszky, Prém József, Dalmady, Herman Ottó, Kriesch János stb. stb. Az olvasmányok között pedig a legváltozatosabb tartalmú nóták, rigmusok, mesék, históriák, melyek mindegyike 20, 30, sőt némelyike 40 ezer példányban került ki sajtó alól.

Nem sorolhatom fel a több mint 150 füzetnek még címeit sem, annál kevésbé említhetem meg az összes füzetek tartalmát, de áttekintés és általános tájékozódás végett elsorolok közlök egy hosszabb sorozatot. Megjelent a nóták között: nóták, új nóták, székely nóták, bácskai-, szegedi-, bekecsalji-, háborús-, budapesti-, debreczeni-, marosmenti-, ipolyvölgyi-, alföldi-, vásárhelyi-, csöngölei-, balatonvidéki-, tiszamenti-, felvidéki nóták, nóták a «Lassan csöpög» csárdából. A mulattató s oktató füzetek közül is megemlítek néhányat, melyek tartalmát címök is kifejezi; ilyenek: Az Amerikába vándorolt magyarok gyászos története, A zsugóri, A lutrimester, Boda Máté, a kortesvezér, A pálinka, Az üveglábú Jóska, vagy hogyan verték ki a boszorkányt Kölesdről, Judit asszony, a falu kuruzslója, A perlekedő atyafiak, A kártyavető asszony históriája, Az ujonczszökevény, Az angyalcsináló, Az ördög bibliája, Drága a hegedűszó, Puskás uram megtérése vagy hogyan lett Homokfalván tűzoltóság, A váltó, Pál gazda és a méhek, A selyembogár, A fa is terem kenyeret, Miért pusztul a magyar nép? A mi jó, a mi meg nem jó (egészségi tanácsok), Arany tanácsok, a melyek arra oktatnak, hogy a csecsemőket miképpen gondozza minden jó anya, Ki volt Deák Ferencz, Arany kalász-koszorú (gazdasági tanácsok a föld népének), A nemzetiségek, A pocsolya paraszt, A bundás báró, Nagybárdú Botond, Ludas Matyi históriája, Gábor Áron az ágyúöntő székely stb.

A vállalat egy pár olyan mozgalmat létesített, a melyek magukban véve is üdvös eredményeknek mondhatók. Így a Gábor Áronról szóló füzet megújítván szabadságharczunk e derék hősének emlékét, mozgalmat szült a hős sirjának megjelölésére és az emlékkő nem régen tényleg felállítatott. Az Amerikába kivándorolt magyarok szomorú históriájáról írt füzet lefordítatván tót nyelvre, 10 ezer füzetben hozatott forgalomba tótul Felső-Magyarország lakossága között. Egynéhány füzet törvényhozásunk némely intézkedéseit magyarázta előzetesen vagy utólag a nép között. Így fejtegette egyik füzet a népszámlálás hasznát, egy másik a

Kisdedővó intézetek fontosságát, egy harmadik az iskolakötelezettség jelentőségét, egy negyedik a hadkötelezettség természetét, egy ötödik a bankjegyek hamisításának következményeit — és így tovább.

A mily óvatos körületekintéssel iparkodtam a vállalatot lehetőleg kifogástalan tartalmú füzetekből összeszerkeszteni, oly gondos utánjárást fejtettem ki magam is az elterjesztésben is. Felolvasást tartottam a Gazda Körben, hogy a központi gazdasági egyesület útján a hazai összes gazdasági egyesületeket rábírjam a vállalat terjesztésére. Száztizenegy csomagban több ezer füzetet bocsátottam rendelkezésére a központi gazdasági egyesületnek ingyen, mely csomagokat a központi egyesület juttatta el az ország hasonló egyesületeihez. Felszólítottam minden kir. tanfelügyelőt a vállalat terjesztésére, beküldvén nekik mutatványul a füzeteket. Körleveleket szerkesztettem a kath. megyés püspökökhez és a vallásfelekezetek főhatóságaihoz, hogy a felügyeletük alatt álló tanintézetek útján terjeszszék a vállalatot. Egy nagy csomagot több ezer füzetből küldöttem meg Budapest főváros polgármesteri hivatalának a kórházak üdülő betegei között való szétosztásra. Hasonlóan a budapesti cs. és kir. és a m. kir. honvédségi térparancsnokságoknak több ezer füzetet küldöttem a helyőrségben való szétosztás végett, arra számítván, hogy az illető érdekelt olvasók egynehány füzetet ingyen kapva, megismerik a vállalatot s a későbbi füzeteket magok keresik és megveszik.

Miként az angol Bibliai Társaság kiadványainak az egész föld ke-rekségén iparkodik fogyasztó közönséget teremteni, akként törekedtem én a *Magyar Mesemondó*-t a magyar nép legkülönbébb rétegeibe eljuttatni. Fel akartam használni minden tisztességes eszközt, megtettem minden correct lépést, a mely a vállalat elterjedését csak valamennyire is biztosíthatta. Nem féltém félremagyarázástól, mert anyagi érdekem nem for-gott soha kérdésben, nem nyereséggel járó üzlet érdekében buzgólkod-tam, mert a fél, sőt negyed krajczáros füzetekből sok százezer példány értékesítése fedezhette volna csak az előállítás költségeit, a mi tényleg eddig még soha sem következett be; hisz az első vagy második évfolyam-mal megszűnt volna a vállalat, ha úgy Nagyméltóságod, mint hivatali előde, Trefort Ágoston nem részesítették volna anyagi támogatásban.

Összeköttetésbe léptem a culturegyesületekkel, hogy megnyerjem őket a terjesztésnek, százezrekre menő füzetet magam forgalomba hoztam egyleti összeköttetésem által. Igénybe vettem a sajtó ismertetéseit és emlegetését, nem hajhászva a magam nevének reclámot, hisz sem a vál-lalatra, sem még a magam irta füzetekre sem tettem ki nevemet. Ismer-tettem és ajánlgattam magam, ismerőseim és munkatársaim által, hogy minél nagyobb elterjedést biztosítsak a *Magyar Mesemondó*-nak, melyet a magyar közművelődés szolgálatában álló vállalatnak tekintettem mindig.

A vállalat valósággal nagy elterjedést nyert abban a körben, a hová szánva van, nagy mennyiségben kerül az ország minden vidékére, sőt a külföldön élő magyarok közé is eljut. Nagy csomagban kerül Bukarestbe, Widdinbe, Krajovába, Bulgáriába, Szerbiába, sőt Amerikából is érkeztek megrendelések, New-Yorkból, Pitsburgból. Észrevehető hatása van a vállalatnak abban, hogy megszűntek az Angyal Bandit, Sobrit, Zöld Marczit, Spangát dicsőítő füzetek. Azok a körök, a melyek ezelőtt a betyárromanitikát és rablóhistoriát termelték és bocsátották közre, ma már a *Magyar Mesemondó*-nak megrendelői és terjesztői.

Azonban még mindig nagy a meghódítani való tér, még mindig sok millióra megy hazánk azon lakosainak száma, a hová semmiféle olvasmány sem férközhetik be, legfeljebb az imakönyv meg a kalendárium.»

Hogy a füzetek terjesztését az elemi iskolás gyermekek közt való ingyen szétosztás útján nagy arányokban keresztülvihessem, néhány évvel ezelőtt összeállítottam az egész ország magyar ajkú tanulói számának statisztikai kimutatását, arra számítván, hogy ha a teljes összeg 50%-ának a számításból való kihagyása mellett minden tanuló csak egyetlen egy füzetet kap is kezébe, évenként körülbelől 197 ezer füzet Mesemondót s mintegy 309 ezer füzet Historiát lehetne a legkönnyebb módon forgalomba hozni, összesen tehát kerek szám félmillió füzetet. Számításomban akkor ugyan csalódtam, de azért e gondolat keresztülvitelével ma is foglalkozom. Hogy ne! hisz ha megnézem a legújabb miniszteri jelentést, azt látom belőle, hogy 1891-ben volt 6—12 éves iskolaköteles gyermek 1.882,054, 13—15 éves 709,322, összesen 2.591,376 s ebből tényleg iskolába járt 6—12 éves 1.626,069, 13—15 éves 491,513 összesen 2.117,582. Ha ennek 50%-át leszámítom, ez kitenne évenként kerek számmal egy millió füzet forgalomba kerülését, a költségek pedig alig emelkednének elviselhetetlen magasra sőt, ha a füzetek stereotyp sokszorosításáról gondoskodnánk, még csökkennének inkább a költségek. De ha állandóan évi 400 frtra tennők a költséget, azt hiszem, a *felnőttek oktatására* új czímen is be lehetne állítani ekkora összeget a költségvetésbe, mert hiszem, ha az iskolás gyermekek kezébe adnók is a füzeteket, azért azok a felnőttek oktatását mozdítanak elő, az iskolás gyermekek tanítóikkal, iskolai hatóságokkal csak közvetítői volnának a forgalomnak, mint a közökt. kormány rendelkezése alá tartozó közegek.

Fog-e sikerülni eszmémnek keresztülvitele nem tudom, mindenestre tenni fogok újabb kísérletet is, talán a *Paed. Társaság* erkölcsi támogatását is igénybe véve annak idején. Egyhez azonban már most szándékozom a t. *Társaság* támogatását kérni a *Magyar Mesemondó* nak a hazai összes népkönyvtárak figyelmébe ajánlásához.

Ha sikerült az előadottakban eléggé meggyőzően kifejtenem, hogy

a Magyar Mesemondó mint erkölcsös ponyvairodalmi vállalat nemes intenciókkal, figyelmet érdemlő formában teljesíti nagyfontosságú cultur-missióját, méltóztassék a t. *Társaságnak* határozatilag kimondani, hogy felkéri az Elnökséget, sziveskedjék a *Magyar Mesemondót* a hazai összes népkönyvtárak figyelmébe ajánlani s az erre vonatkozó köriratot már a legközelebbi elnökségi ülésen tárgyalásra kitűzni.

FERENCZY JÓZSEF.

AZ 1891—1892-IK ÉVI KÖZÉPISKOLAI ÉRETTSÉGI VIZSGÁLATOKRÓL.

(Kivonat dr. Fináczy Ernőnek a közoktatási tanács középiskolai szakosztálya elé terjesztett előadói jelentéséből.)

Az 1891/92-ik tanévben az államkormány rendelkezése és vezetése alatt álló 79 középiskolában tartatott érettségi vizsgálat. E középiskolák között volt kettő, a verseczi községi főreáliskola és a szentesi községi főgymnasium, melyeknél ez volt az első érettségi vizsgálat. Irány szerint volt e 79 középiskola között 22 reáliskola és 57 gymnasium.

Ha nem veszem számba az írásbeliek előtt vagy az írásbeliek alatt és után visszalépett tanulókat — mint ahogy nem is lehet számba venni — azt találok, hogy összesen 1573 tett az 1891/92-ik tanév végén érettségi vizsgálatot a szóban levő középiskoláknál (tavaly kettővel kevesebb intézetben 1494).

Ezen 1573 tanuló közül már írásbelin elbukott 65 (tavaly 66), vagyis 4·2% (tavaly 4·4%), a szóbelire tovább ment 1508 tanuló (95·8%). Ezen 1508 tanuló közül szóbelin megbukott 203 tanuló, vagyis 13·4%. Az összes 1573 tanuló közül e szerint írásbelin vagy szóbelin nem felelt meg 268 tanuló (tavaly: 261), vagyis közel 17%, tavaly 17·5%. A tavalyi és az idei eredmény közt tehát épen csak 0·5% a különbség, a mi oly csekély hullámlás, hogy okát kutatnunk nem szükséges.

Az írásbeli vizsgálatokon összesen 135 elégtelen érdemjegy fordul elő, számításba véve csupán azokat, melyek az illető tanulókat a szóbelitől elzárták. Ezekből esik 113 (83·8%) a nyelvekre és 22 (azaz 16·2%) a matematikára. — A nyelvekre eső elégtelen tanjegyek így oszlanak meg: Magyarra esik 35 (25·9%), németre 22 (16·3%), görögre 18 (13·4%), latinra 33 (24·5%) s francziára 5 (3·7%). Oly tanuló, ki az írásbeli vizsgálaton csak egy főtárgyból bukott s ennek következtében szóbelire nem mehetett, volt összesen 18; és pedig, csupán magyar írásbeli dolgozatuk elégtelensége miatt bukott el 7, csupán latin dolgozatát készítette elégtelenül 11 tanuló.